

simulque relinquatur arbitrio iudicis, an clericus taliter delinquens, atque post monitionem non abstinens, potius sit suspendendus ab officio, vel a beneficio. Prior pars liquet ex eo; tum quia ad incurendam ejusmodi pœnam suspensionis requiritur prœvia monitio superioris, sive iudicis; et consequenter non incurritur ipso jure; tum quia *ly, suspendatur*, importat actionem iudicis: ac proinde signum est, hujusmodi pœnam esse ferendæ sententiæ: sicque post prœviam monitionem a iudice primum instinguendam, conformiter dictis supra. lib. I. tit. II. *De Constitut.* § 9. n. 211.

51. *Simulque relinquatur arbitrio iudicis, quæ harum suspensio sit infligenda.* — Altera pars est Glossæ fin. cit. c. *A crapula* et *Abbatis*, ibid. n. 4. et *Barbosæ*, n. 6. h. t. *Menchii, de Arbitrar. judic.* lib. II. cas. 404. n. 4. et communis aliorum. Siquidem in relato c. *A crapula*. h. t. aperte relinquatur arbitrio superioris, seu iudicis, non solum, quando clericus ebriosus post monitionem pœna suspensionis sit afficiendus; sed etiam, an in pœnam sui excessus suspendendus sit ab officio, vel potius a beneficio: hoc enim importat alternativa illa, « ab officio, vel beneficio suspendatur. » Iudicis enim est videre, quænam pœna pro qualitate excessus magis expediat, arg. c. *Quoniam*. § fin. *Ut lite non contestata*. et c. *Latores*. 4. *de Cleric. excommunic. ministrant.* cum similibus.

52. *In pœnis alternativis quandoque datur optio reo, quandoque iudici; idque declaratur.* — Nec obstat textus in I. *Quicumque*. § 1. c. *de Servis fugitiv.* ubi pœnis alternativis optio datur reo, quam pœnam maluerit sustinere. Resp. enim cum Bartolo ibid. n. 4. et Abbate cit. c. *A crapula*. n. 4. h. t. istud procedere, quando verba pœnam imponentia diriguntur ad reum: quia tunc electio pœnæ est ipsius rei, ut est casus in cit. I. *Quicumque*. Secus dicendum, quando verba pœnam imponentia diriguntur ad iudicem; vel saltem absolute et impersonaliter proferuntur, v. g. dicendo: « Puniatur hoc, vel illo modo; suspendatur ab officio, vel beneficio. » Tunc enim electio est iudicis, qui pensata gravitate delicti, et qualitate personarum, aliisque circumstantiis, prudenti iudicio alterutram pœnam taxat; ut in casu cit. c. *A crapula*. h. t.

53. *Clericis est prohibitum, edendi, et bibendi usa, ingredi tabernas cauponarias, extra necessitatem itineris.* — Resp. III. Insuper ad gis evitandum ebrietatis periculum, clerici

omnes generaliter prohibentur, edendi, vel bibendi causa, ingredi tabernas cauponarias; nisi itineris necessitate compellantur. Textus est in c. *Clerici*. 15. h. t. et can. *Non oportet*. et can. *Clerici*. dist. 44. juncto can. *Nulli*. ead. dist. 44. ubi clericus jubetur deponi, qui tabernam habere, vel etiam ingredi, non cessaverit. Concordat can. 53. *Apostolorum*, ubi dicitur: « Si quis clericus in caupona cibum capere deprehensus fuerit, a communione excludatur; excepto tamen eo, qui necessario in itinere in commune diverterit hospitium. » In praxi tamen attendantur salutare singularum diœcesium constitutiones seu consuetudines, pœnæque per eas transgressoribus statutæ.

54. *A vitio avaritiæ cumprimis clericos oportet esse alienos.* — Quæritur V. Quid sacri canones statuunt circa avaritiam, præcipue clericis fugiendam? Resp. I. Inter alia, quæ vitam, honestatemque clericorum vel maxime commaculant, est vitium avaritiæ, a quo proinde cumprimis clericos oportet esse alienos. Textus est in can. *His igitur*. dist. 23. et can. *Quæro ergo*. 6. q. 1. ubi avaritia hæresi æquiparatur. Quinimo ea etiam *Idolorum servitus* ab Apostolo nominatur, ad *Ephes.* cap. v, 5. et *Coloss.* c. III, 5. Unde et can. *Cum omnis*, 1. q. 1. dicitur: « Cum omnis avaritia idolorum sit servitus, quisquis hanc, et maxime in dandis ecclesiasticis honoribus, vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni subjicitur, etiamsi tenere fidem, quam negligit, videatur: » cum similibus.

55. *Et hujus ratio specialis.* — Accedit ratio, tum quia *avarus nihil est scelestius*, ut legitur *Ecclesiastici* cap. x, 9. cum similibus; tum quia clerici, utpote in sortem Domini vocati, ex redditibus ecclesiasticis (vel saltem ex bonis patrimonialibus, ad quæ fuerunt ordinati) jam habent, unde honeste vivant: ac proinde sibi peculiariter dictum intelligant ab Apostolo, I. ad *Timoth.* vi, 8, 9. scribente: *Habentes alimenta, et quibus tegamur, his contenti sumus. Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, et in laqueum d'aboli, et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt hominem in interitum et perditionem, etc.*

56. *Clerici prohibentur exercere officia, vel commercia sæcularia.* — Resp. II. Ut clerici a detestando avaritiæ vitio eo magis reddantur alieni, plura per sacros canones eisdem prohibentur, quæ vel ex avaritia proficiscis vel ad eam inducere solent. Sic imprimis

prohibentur « Clerici officia, vel commercia sæcularia exercere, maxime inhonesta. » Textus est in c. *Clerici*. 15. h. t. quod est desumptum ex concilio generali, seu Lateranensi celebrato sub Innocentio III. Concornt ea, quæ habentur toto tit. *Ne Clerici, Monachi, etc.* Nam, ut inquit divus Apololus II, 4. *Timoth.* *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.* Verum de hoc plura inferius § 5. n. 126. et seqq.

57. *Eisdem prohibitus est alearum, seu taxillorum lusus.* — Deinde clericis severissime prohibitus est alearum, seu taxillorum lusus (id est, omnis ille lusus, qui magis fortuna, quam arte, vel industria ludentium regitur) uti liquet ex can. 41. et 42. *Apostolorum*: ubi in transgressores, nisi desinant, statuitur pœna depositionis, aut excommunicationis. Concordat can. *Episcopus*. dist. 35. cujus verba n. 48. relata sunt. Et textus expressus in c. *Clerici*. 15. h. t. ibi: « Ad aleas, et taxillos non ludant, nec hujusmodi lusibus intersint: » juncto concilio Tridentino, sess. 22. cap. 1. *de Reform.* pœnas antiquorum canonum desuper innovante.

58. *Et qualiter sic ludentes peccent?* — Unde ex tam multiplici rigida prohibitione, simulque adjunctis pœnis, non nisi pro peccato mortali imponi solitis, communiter colligunt doctores præsertim Navarrus cap. xx. *Manual.* § 1. *Alvester* § *Ludus*. quæst. 4; Layman, III. *Theolog. moral.* tract. iv. cap. XXI. n. 1. et alii ab his relati, quod clericus lucri gratia, et pro magna quantitate taliter ludens, peccet mortaliter: præsertim, si frequenter, aut publice cum scandalo aliorum id fiat. Secus foret dicendum, si solius recreationis causa, distractionis, vel charitatis, ergo, clericus ex bonis patrimonialibus (vel etiam ex ecclesiasticis, sed in modica duntaxat quantitate spectato statu suo) sine aliorum scandalo, privatim semel, aut bis, vel ad breve tempus ita luderet: nam canones relati loquuntur de illis, qui « aleæ, atque ebrietati deserviunt; » id est, crebro, et per longum tempus ludunt, seu lusi ejusmodi « va de deserviunt; » ut explicat Glossa cit. can. *Episcopus*. dist. 35. § *Deserviens*. Layman, loc. cit. Lessius, lib. II. *de Justit. et jur.* cap. xxvi. dubit. 1. n. 5. et 6. et alii; ac dixi ergo ipsemet tract. VIII. *Theolog. moral.* dist. 4. n. 110. et 111.

59. *Judices ecclesiastici aebent gratis judicare.* — Ulterius ad tollendam quoque avaritiæ speciem, præcipitur c. *Cum ab omni*.

10. h. t. ecclesiasticis iudicibus, ut gratis judicare debeant; nec exigere possint decimam, vel aliam quotam litis, hand obstante quacunque consuetudine in contrarium. Idque merito: cum nec justum iudicium iudici vendere liceat; simulque ad hoc clericis sint ecclesiastici redditus deputati, ut ex ipsis honeste vivere, ac proinde vigorem iudicium gratis litigantibus impertiri debeant: prout argumentatur pontifex ibid. (ADNOTATIO XXX.)

60. *Clerici tenentur bona ecclesiastica superflua in pias causas erogare. Nec possunt de ipsis per testamentum disponere; et cur?* — Resp. III. Ad removendum eo amplius avaritiæ fomitem, nonnulla etiam sacri canones clericis faciendæ præcipiunt. Et primo quidem, ut bona superflua, atque intuitu Ecclesiæ acquisita, vel in pauperes, aliasve pias causas erogare teneantur, can. *Quia tua*. 12. q. 1. et can. *Res Ecclesiæ*. et can. *Clericus*. ead. caus. 12. q. 1. et can. *Quoniam quidquid*. 16. q. 1. cum similibus. Vel saltem ecclesiæ suæ, cui inservierunt, relinquere debeant, c. *Inquirendum*. 4. et c. *Si quis sane*. 5. *de Peculio cleric.* Non autem de ipsis per testamentum, vel alio modo mortis causa disponere valeant, cap. 1. et c. *Cum in officiis*, 7. et c. *Quia nos*. 9. *de Testam.* et alibi. Idque saluberrime per sacros canones constitutum fuit, ut clerici hac ratione absterreantur a congregandis copiosis, et sæpe superfluis bonis ecclesiasticis; promptioresque reddantur ad eadem, majori cum merito, in vivis eroganda in pias causas, dum norunt, nullam sibi potestatem superesse de ipsis potest mortem disponendi. Navarrus tract. *de Redditibus ecclesiast.* quæst. 3. monit. 1. n. 2. Quidquid sit de consuetudine testandi ad pias causas, alicubi clericis concessa, de qua alibi.

61. *In clericis, præsertim beneficiariis, requiritur hospitalitas, veluti debita.* — Deinde sacri canones hospitalitatem in clericis, præsertim beneficiariis, requirunt veluti debitam. Unde dist. 42. § 1. legitur: « Hospitalium oportet esse sacerdotem, ne sit in numero eorum, quibus in iudicio dicitur, *Matth.* xxv, 35. *Hospes eram, et non collegistis me.* Qui enim Apostolum secutus, alios ad hospitalitatem debet invitare, quomodo hospitalitatis exhortator poterit esse, qui domum propriam hospitibus claudit? » Ibi, plura de hospitalitate clericorum, præsertim episcoporum, nervosius subjungendo. Notus Hieronymus, relatus can. *Quoniam*, 16. q. 1.

notanter inquit: « Quoniam quidquid habent clerici, pauperum est; et domus illorum omnibus debent esse communes; susceptioni peregrinorum et hospitem, invigilare deoent, » etc.

62. *Idque fit pluribus de causis.* — Idque fit pluribus de causis, quæ enumerat Hostiensis in *Summa*, tit. *de Temporib. ordinat.* n. 20. §. *Septima*. Primo siquidem non potest esse hospitalitatis exhortator, qui domum suam hospitibus claudit, cit. dist. 42. § 1. Deinde, pietas hospitalitatis remuneratur temporaliter, et æternaliter; juxta illud Apostoli. I. *Timoth.* iv. 7, 8. *Exerce te ipsum ad pietatem: nam corporalis quidem exercitatio ad modicum utilis est; pietas autem utilis est ad omnia, habens promissionem vite. quæ nunc est, et futura.* Tandem hospitalitas ita placet Deo, ut quidam angelos hospitio recepisse legantur, can. *Quescamus*, dist. 42. Imo et Dominum Angelorum; uti factum refertur in pluribus historiis, et concordat illud Salvatoris. quondam in die extremi judicii ad electos suos dicturi, *Matth.* xxv, 35. *Hospes eram, et collegistis me.* Et hinc, quod ob pluralitatem beneficiorum, simul a nonnullis retentorum, « hospitalitas in ipsis beneficiis debita non observetur, » deplorat inter alia pontifex in extravag. *Execrabilis*. § 1. *de Præbend. inter Communes*: unde ponderando in relatis verbis ly, *debita*, patet, hospitalitatem in clericis, præsertim Beneficiariis, esse debitam.

§ III.

DE OBLIGATIONE CLERICORUM DEFERENDI HABITUM ET TONSURAM, HUIUSQUE FORMA.

63. *Clerici tenentur deferre habitum, tonsuramque suo statui congruentem.* — Quæritur I. An, et sub qua obligatione clerici tenentur deferre habitum, et tonsuram clericalem? Resp. I. Ad honestatem vite clericorum inter alia pertinet, ut ipsi deferant habitum, et tonsuram suo ordini, statuique congruentem. Textus est in can. ult. dist. 41. et c. *Clericis officia*. 15. h. t. ubi in concilio generali legitur clericis præceptum in hæc verba: « Coronam, et tonsuram habeant competentem. — Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda, » etc. plura protinus subjungendo, quæ veluti repugnantia statui suo, clericis in vestitu sunt evitanda. Concordat Clem. *Quoniam*. 2. h. t. plura præter statuens circa habitum,

tonsuramque clericorum, et transgressoribus certas pœnas imponens. Hancque additis aliis pœnis, innovavit concilium Tridentinum, sess. 14. cap. vi. *de Reform.* optimam hujus reddens rationem illis verbis: « Etsi habitus non faciat monachum, oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, ut per decentiam habitus extrinseci, morum honestatem intrinsecam ostendant. »

64. *Hæc obligatio concernit clericos in sacris ordinibus constitutos, ac etiam clericos inferiores, si beneficium ecclesiasticum obtineant.* — Resp. II. Hujusmodi obligatio deferendi habitum, et tonsuram, non solum concernit clericos in sacris ordinibus constitutos; sed etiam clericos inferiores, si beneficium ecclesiasticum habeant. Ita communis; estque expresse, et quidem sub gravissimis pœnis, statutum in cit. Clem. *Quoniam*. 2. h. t. et concilio Tridentino, sess. 14. cap. vi. *de Reform.* cujus verba inferius n. 160. referentur, explicando simul pœnas transgressoribus statutas. Accedit constitutio 92. Sixti V. quæ incipit, « Cum sacrosanctum » (et refertur tom. II. *Bullar. Romani*) in qua idem Pontifex quibuslibet clericis, etiam clericali tantum tonsura insignitis, ac beneficium, vel etiam pensionem duntaxat ecclesiasticam habentibus, sub pœna privationis horum ipso facto incurrenda præcipit, ut « Tonsuram et habitum clericalem, vestes scilicet talaris deferant: » eo addito, « ut in futurum non nisi actu clericis in habitu clericali et tonsura — incedentibus, quæcunque ecclesiastica, etiam simplicia beneficia, conferantur, » etc. Quod ipsum pontifex ibidem extendit ad milites, sub aliqua approbata regula viventes, et pensionem. vel beneficium ecclesiasticum habentes, nisi incedant in habitu militari suæ militiæ proprio: prout uberius continetur in memorata bulla.

65. *Aut saltem jus in beneficio, vel ad illud habeant.* — Quinimo citata constitutio Sixtina clericos quoscunque ad deferendum habitum, non solum, quando jam « obtinent beneficia ecclesiastica quacunque, etiam simplicia » (percipiendo videlicet fructus eorum) sed etiam, quando « in illis, vel ad ea jus habent: » adeo, ut si secus fiat, eos pontifex « sine ulla alia monitione, citatione, judicis decreto, aut ministerio, ipso facto privatos declaret, ac tam beneficia ipsa per privationem hujusmodi vacare, et libere aliis conferri posse, quam etiam pensiones cassa-

tas, » etc. decernat, eorundemque collationem Romano pontifici reservet. Nec mirum: Siquidem clericus minorista habens jus ad beneficium, puta, jus canonice cum expectatione præbendæ, jam reputatur pro beneficiato, arg. c. *In nostra*. 32. juncta Glossa fin. et doctoribus *de Rescript.*

66. *Rigor constitutionis Sixti V. Cum sacrosanctum, non est ubique usu receptus.* — Verumtamen, quod rigor citæ constitutionis Sixtinæ, non sit ubique usu receptus, saltem quoad hoc, ut non deferentes habitum, et tonsuram, absque ulteriori monitione, sint ipso facto privati beneficiis; notat Nicol. Garcias, part. VII. *de Beneficiis*. cap. i. n. 23; Ludov. Engel, h. t. n. 8. et Barbosa, part. II. *de Offic. et potest. episcop.* allegat. 9. n. 14. citans alios.

67. *Estque per aliam bullam ab eodem pontifice non nihil temperata.* — Illud est certum, quod eadem bulla Sixti V. *Cum sacrosanctum*, per aliam bullam, quæ incipit, *Pastoralis*, atque in *Bullario Romano* priorem immediate sequitur, ab eodem pontifice non nihil fuerit temperata: declarando videlicet, quod ipsa non ardet certos clericos papæ familiares, atque officiales Curie romanæ, quatenus « in habitu laicali sua munia promptius, expeditiusque obire valeant; » uti loquitur pontifex. Neque etiam procedat in illis, « qui pensiones, seu fructus, aut prædia, vel bona ecclesiastica, sibi in una vel pluribus vicibus reservata, et concessa, summam seu valorem annum sexaginta ducatorum auri de camera insimul non excedentes, seu excedentia percipiunt, aut percipient in futurum. » Aut si excedunt, non aliter clerici pensionarii ad gerendum habitum clericalem teneantur, « nisi postquam pensiones, fructus, et alia præfata cum effectu exigere, aut percipere cœperint: vel per eos steterit, quo minus exigant, vel percipiant: prout inter alia loquitur memorata bulla, *Pastoralis*.

68. *Clerici non sunt obligati ad portandas duas vestes longas.* — Notant tamen doctores, et signanter Garcias, part. VII. *de Beneficiis*. cap. i. n. 23. et Barbosa, lib. I. *Jur. ecclesiast. univ.* cap. XL. n. 30. allegans alios, quod per dictas constitutiones clerici non sint obligati ad portandas duas vestes longas; sed sufficiat, quod exterior sit talaris, can. penult. dist. 23.

69. *Clerici in minoribus ordinibus constituti, et beneficium non habentes, non tenentur*

ad deferendum habitum, et tonsuram clericalem. — Resp. III. Cæteri clerici in minoribus ordinibus constituti, et beneficium ecclesiasticum, seu jus ad illud nondum habentes, ad deferendum habitum et tonsuram clericalem nequiquam tenentur. Ita communis. Nam cit. Clem. *Quoniam*. 2. h. t. sicut et constitutio Sixtina, atque concilium Tridentinum loc. cit. dum clericis imponunt obligationem clericalem incedendi, expresse loquuntur de clericis in Sacris, vel beneficium ecclesiasticum, aut saltem jus ad istud habentibus: sicque ipso facto interpretantur, atque declarant, antiquiores canones, qui videntur generaliter omnibus clericis præcipere, ut coronam et tonsuram habentem congruentem, cap. iv, et cap. penult. h. t. cum similibus, de istis duntaxat esse intelligendos, non autem de clericis minoristis nullum beneficium habentibus: quanquam de facto non amplius sint gavisuri privilegio fori. Quod ultimum ut melius intelligatur.

70. *De facto tamen non gaudent privilegio fori, nisi habeant unam ex conditionibus a concilio Tridentino præscriptis.* — Quæritur II. Utrum clerici minoristæ, non deferentes habitum et tonsuram, gaudeant privilegio fori, et canonis? Resp. I. Etsi tales clerici, si beneficium ecclesiasticum non habeant, ad deferendum habitum et tonsuram clericalem non teneantur, ut dictum: nihilominus ipsi de facto non gaudent privilegio fori, nisi habeant aliquam ex tribus illis conditionibus, quas concilium Tridentinum Sess. 23 cap. vi, *de Reform.* præscripsit, in hæc verba noviter statuendo: « Is etiam (videlicet prima tonsura initiatus, aut in minoribus ordinibus constitutus) fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens: alicui Ecclesiæ, ex mandato episcopi inseruiat; vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel universitate, de licentia episcopi, quasi in via ad majores ordines suscipiendos, versetur. » Hæc concilium.

71. *Quidquid olim fuerit spectato jure communi.* — Ex quibus verbis adeo claris manifeste patet, quod de facto clericus nullam dictarum trium conditionum habens, privilegio fori non gaudeat, sicque non possit declinare jurisdictionem judicis sæcularis. Quidquid olim fuerit spectato jure communi: nam huic quoad propositum, derogatum est per relatum concilium Tridentinum. Aloys. Riccius, part. I. *Praxis fori ecclesiast.* resol.